

УДК 338.242.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-4-5>**Гнатенко І.А.**

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри підприємництва та бізнесу
Київського національного університету технологій та дизайну

Hnatenko Iryna

Kyiv National University of Technologies and Design

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ УМОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

FUNDAMENTAL CONDITIONS OF STATE REGULATION AND SUPPORT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP

У статті визначено, що імперативом переходу економіки на інноваційний шлях розвитку є кардинальне підвищення інноваційної стійкості бізнесу. Зауважено, що для того щоб державна політика утворення високотехнологічної економіки надала позитивний ефект, система органів державної влади повинна сприяти зацікавленості господарюючих суб'єктів у результативній інноваційній діяльності. Конкретизовано, що однією з найголовніших цілей сучасного державного регулювання інноваційного підприємництва є усунення існуючих трансформаційних «провалів» ринку та стимулювання позитивних перетворень у середовищі на макро-, мезо- та мікрорівні. Визначено, що під час реалізації державної політики з усунення «провалів» ринку слід уникати шаблонного копіювання досвіду інших країн, оскільки залучення економічних, соціальних, організаційних та іншого іноземного інструментарію закордонного державного регулювання інноваційного підприємництва враховує іноземну специфіку певної національної моделі.

Ключові слова: інновації, підприємництво, державне регулювання, інституціоналізм, державна підтримка, національна інноваційна система.

В статье определено, что императивом перехода экономики на инновационный путь развития является кардинальное повышение инновационной устойчивости бизнеса. Отмечено, что для того чтобы государственная политика образования высокотехнологичной экономики имела положительный эффект, система органов государственной власти должна способствовать заинтересованности хозяйствующих субъектов в результативной инновационной деятельности. Конкретизировано, что одной из главных целей современного государственного регулирования инновационного предпринимательства является устранение существующих трансформационных «провалов» рынка и стимулирование положительных преобразований в среде на макро-, мезо- и микроуровне. Определено, что при реализации государственной политики по устранению «провалов» рынка следует избегать шаблонного копирования опыта других стран, поскольку привле-

чение экономических, социальных, организационных и другого иностранного инструментария зарубежного государственного регулирования инновационного предпринимательства учитывает иностранную специфику определенной национальной модели.

Ключевые слова: инновации, предпринимательство, государственное регулирование, институционализм, государственная поддержка, национальная инновационная система.

The article determines that the imperative of transition of the economy to the innovative way of development is a radical increase of innovative stability of business. It is noted that in order for the state policy of creating a high-tech economy to have a positive effect, the system of state authorities must promote the interest of business entities in the effective innovation activity. It is stated that one of the main goals of modern state regulation of innovative entrepreneurship is the elimination of existing transformational market failures and stimulation of positive transformations in the environment at macro, meso and micro levels. The primary factors behind the emergence of market failures in an innovative enterprise environment are produced by the emergence of such negative key parameters in the economic and temporal space that do not allow entrepreneurship to fully fulfill their functions (preferably through self-regulation). Measures that contribute to eliminating the "failures" of the innovative entrepreneurship environment are addressed through the use of all instruments of state regulation and state support. The state must not only take on the task of eliminating "failures" but also perform the functions that other market actors perform in the market economy, that is, the state should stimulate the driving force of institutional transformation in the innovation market. It is determined that the implementation of state policy for elimination of market failures should avoid template copy of the experience of other countries, because the involvement of economic, social, organizational and other foreign instruments of foreign state regulation of innovative entrepreneurship takes into account, accordingly, the foreign specificity of a particular national model. At the same time, the world experience can then be useful for the domestic economy when its adaptation in the Ukrainian context takes into account: the target setting of a socially oriented model of development of the country that is supported by the majority of the population.

Key words: innovation, entrepreneurship, state regulation, institutionalism, state support, national innovation system.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення можна констатувати підвищену активність держави у цілому й окремих регіональних інституцій у сфері підтримки інноваційного підприємництва, що проявляється у великій кількості розроблених та реалізованих законодавчих ініціатив і місцевих заходів. Якщо ми звернемося до глобальних тенденцій розвитку інноваційного підприємництва, то побачимо, що одна з відмінних рис сучасного підходу до державного управління національними інноваційними системами полягає у тому, що інноваційна політика втрачає галузевий характер і перетворюється на регіональну інтеграційну політику. Внаслідок зазначеного заходи державної підтримки інноваційної діяльності носять переважно регіональний виборчий характер, що призводить до їх роз'єднаності, дублювання по одних і тих самих питаннях. Усе це підкреслює гостроту проблеми координації дій, які потрібно вживати різними органами державного управління.

Складність цієї проблеми багаторазово зростає за рахунок збільшення числа учасників інноваційного підприємництва (інтерсуб'єктності) та ускладнення інституціонального середовища національної інноваційної системи, що характерно для процесу модернізації розвитку соціально-економічної системи в умовах кризи. Слабка синергія, недосконала вертикальна та горизонтальна взаємоузгодженість

і недостатня системність заходів державної підтримки інноваційної діяльності чинять особливо негативний вплив на заходи, які спрямовані на підприємства в науково-технічній сфері.

Для органів державної влади України найбільш відчутне навантаження пов'язане із зусиллями визначення найактуальніших та дієздатних способів підтримки інноваційного підприємництва, орієнтації їх системної реалізації за несприятливих зовнішніх чинників. Це означає, що за сучасних умов державного управління постає актуальним завдання не лише розроблення найефективніших заходів державної підтримки інноваційного підприємництва, а ще й організація процесу їх виконання, реалізації та узгодженості на всіх рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню підприємництва присвячено чисельну кількість наукових праць іноземних та вітчизняних учених, серед яких: С. Бірюченко, Б. Буркинський, Л. Вальрас, З. Варналій, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Зянько, Г. Кассель, Дж. Кейнс, В. Коюда, Д. Крикуненко, І. Кукса, Л. Лисенко, Дж. Лодердейл, К. Маркс, Г. Марковіц, О. Маслак, Ф. Модільяні, А. Маршалл, К. Менгер, А. Пігу, Ж. Сей, С. Сімонді, О. Тарасова, Р. Фатхутдінов, І. Фішер, М. Фрідмен, Е. Хансен, Дж. Хікс, Л. Чумак, Й. Шумпетер, А. Шпітгоф тощо. Автори А. Амоша, І. Мойсеєнко, О. Поліщук, О. Файчук, Л. Федулова та інші науковці досліджували

питання державного регулювання підприємницької діяльності. Проте, з огляду на постійну трансформацію та еволюцію інститутів інновацій та підприємництва, підходи до державного регулювання та підтримки цього сектору економіки повинні постійно переглядатися та вдосконалюватися за умов сьогодення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є переосмислення напрямів та заходів державного регулювання інноваційного підприємництва, які скеровані на зміну інституціонального середовища інтерсуб'єктного підприємництва шляхом усунення або мінімізації існуючих ринкових «провалів».

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим завданням національної економіки є розроблення стратегії перетворення країни з експортера сировини на світового виробника наукомісткої продукції, що має на увазі перехід економіки на інноваційний шлях розвитку як єдино можливий у сучасних умовах. Саме тому трансформація національної економіки показала важливість державного регулювання вибіркових процесів у секторі підприємництва, що передбачає компетентну підтримку передусім інноваційної активності та ініціативності підприємницьких структур (концентрація уваги держави перш за все до інноваційного підприємства, а не традиційного).

Імперативом переходу економіки на інноваційний шлях розвитку є кардинальне підвищення інноваційної стійкості бізнесу. Для того щоб державна політика утворення високотехнологічної економіки надала позитивний ефект, система органів державної влади повинна сприяти зацікавленості господарюючих суб'єктів у результативній інноваційній діяльності. При цьому держава, здійснюючи регулювання інноваційних процесів, з одного боку, ініціює нововведення і виступає активним учасником у цих відносинах, з іншого – стимулює інноваційну активність підприємства, що є запорукою конкурентоспроможності економіки країни.

Інноваційна політика держави реалізується шляхом комплексного державного регулювання та державної підтримки, яка полягає у формуванні інноваційної концепції, інноваційної стратегії, інноваційної системи управління, інноваційного середовища, інфраструктурного та системного забезпечення діяльності підприємства. Генеральною метою державного регулювання інноваційного підприємства є забезпечення умов для розширення інноваційної діяльності бізнесу за прийнятим у країні стратегічним вектором соціально-економічного розвитку.

Державне регулювання інноваційного підприємства постає як цілеспрямований,

координаційний процес управлінського впливу державних інституцій на різні сегменти інноваційного підприємництва, який реалізуються на макро-, мезо- і мікрорівнях. Конструктивна роль державного регулювання інноваційного підприємства полягає у тому, щоб сформулювати й упровадити відповідні інструментарії, форми і методи управління для становлення високоефективної, конкурентоспроможної інноваційної економіки і на цій основі підвищення життєвого рівня населення. Ефективність державного регулювання інноваційного підприємства буде забезпечена лише тоді, коли організованим управлінням буде охоплено всі стадії та елементи інноваційного процесу, за умов, якщо відбудеться інтеграція всіх його стадій і елементів у єдиний комплекс та гармонійний розвиток.

За період незалежності в Україні було реалізовано низку важливих заходів державного регулювання, які призвели до:

формування національної системи інноваційного підприємства;

утворення вітчизняного бізнес-середовища, спрямованого на підтримку інновацій;

створення вітчизняного законодавчого поля, яке регулює підприємницьку та інноваційну діяльність, тощо.

З липня 2002 р. в Україні діє головний закон, що регламентує інноваційну діяльність – Закон України «Про інноваційну діяльність» [1], згідно з яким державна фінансова підтримка може надаватися під час створення бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, центрів трансферу технологій, технологічних парків, інноваційних центрів. Також вітчизняне законодавство у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України [2], законах України «Про інвестиційну діяльність» [3], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4], «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [5], «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [6] тощо. У 2012 р. прийнято Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємства» [7], згідно з яким малим підприємствам надано право отримувати від держави безповоротні цільові субсидії на придбання та впровадження нових технологій, зокрема енергозберігаючих та екологічно чистих технологій. Важливою подією стала ратифікація у березні 2015 р. Угоди про асоційовану участь України в програмі ЄС «Горизонт 2020» [8], яка передбачає співпрацю України з ЄС у дослідницькій та інноваційній діяльності всіх сфер суспільного життя – від фундаментальних наук до впровадження інновацій у реальний сектор економіки. Розпочато заходи щодо приєднання України до Програми

з підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств – COSME, яка з 2014 р. працює в країнах ЄС і розрахована до 2020 р.

У промові Президента України В. Зеленського на IT-конференції iForum «Гарант інновацій: створюємо майбутнє разом», яка відбулася у травні 2019 р., акцентувалася увага на необхідності впровадження інноваційних технологій у роботі країни і діяльності урядовців, а також очікування від українців, які займаються розробками у цій сфері. Під час відвідування В. Зеленським у Парижі найбільшого у світі кампусу стартапів Station F. Президент наголосив, що йому дуже близька тема інновацій: «Тому що я вирішив йти в політику, щоб боротися з корупцією як з однією з головних проблем. А для цього потрібні інновації, діджитал. Наша ідея в тому, щоб зробити «країну у смартфоні», і нині ми збираємо потужних молодих людей, зі світлими поглядами, і працюємо над цією програмою... понад 4% ВВП України нині формується через IT-індустрію... У нас в Україні близько 150 тис айтішників, стартаперів. Я думаю, що ми розвиватимемося у цьому напрямі...». Також В. Зеленський наголосив, що в Україні на разі немає такого кампусу, як у Парижі, для стартапів, але над цим необхідно працювати [9]. Тож бачимо високу актуальність та зацікавленість держави у стимулюванні інноваційного розвитку країни.

Водночас за наявності окремих поліпшень в інноваційній сфері зберігається фрагментарність і нестійкість загального бачення державного управління даною сферою. Вітчизняні статистичні дані та експертні висновки науковців невітно свідчать, що досягнутий рівень розвитку інноваційного підприємництва в Україні недостатній для інноваційної моделі розвитку національної економіки, де таке підприємство виступає каталізатором позитивних зрушень: суспільного інноваційного розвитку, масового створення нових робочих місць, пожвавлення попиту і пропозиції в регіонах, появи у економічно активній частині населення самостійних джерел доходу за рахунок приватнопідприємницької ініціативи, зміцнення середнього класу, зниження соціальних навантажень на видатки бюджетів усіх рівнів тощо. Тож працювати науковцям та державним управлінцям є над чим.

Державне управління інноваційним підприємництвом повинне містити систему заходів організаційно-правового та економічного характеру, скерованих на зміни інституціонального середовища підприємництва. Вони повинні ґрунтуватися на ініційованих законодавчих, регулятивних, розподільчих та контролюючих напрямках впливу, які здійснюються органами державної влади з метою забезпечення стійкого розвитку інноваційного під-

приємництва. Перш за все, стратегія державного регулювання передбачає вибір цілей та інструментів державного впливу, які засновані на процесі цілепокладання. Вченими виділено два можливих підходи до визначення головних цілей державного регулювання. Перший підхід – ліберально-консервативний, який передбачає стабілізацію господарської системи за збереження невисоких темпів економічного росту (економічний зріст вторинний відносно стабільності економіки). Другий – ліберально-революційний, є типовим для перехідних економік країн Східної Європи та СНД, які розвиваються, подібно до азіатських «тигрів», де на перше місце ставиться економічне зростання. Масштаби та методи державного регулювання за другого підходу визначаються запланованими темпами економічного зростання країни.

Слід констатувати, що найбільш ефективним підходом до визначення цілей державного регулювання інноваційного підприємництва у сучасних умовах соціально-економічного розвитку України є другий підхід. Цілі такого регулювання досягають своєї ефективності зазвичай у довгостроковому періоді, про що свідчить світовий досвід державного управління ХХ–ХХІ ст. Проте, незважаючи на це, другий підхід є найбільш прийнятним для національної економіки. Довести зазначене можливо за допомогою теорії обмеженої раціональності Г. Саймона, за яку винахідник отримав Нобелівську премію [10]. Так, підприємства та домогосподарства погоджуються з моделлю поведінки, що відповідає змісту державного регулювання, якщо в результаті вони отримують прийнятний результат, тобто знижують витрати та виходять на суспільно задовільний для певних соціально-економічних умов рівень прибутковості (для підприємств) та добробуту (для домогосподарств). Тому навіть за відсутності Парето-оптимальності економічні суб'єкти знижують опортунізм своєї поведінки до рівня, достатнього для його координації з боку державних органів влади. Похідним від критерію ефективності Парето є критерій Калдора-Хікса, відповідно до якого стану «А» слід віддати перевагу порівняно зі станом «В», якщо ті, хто отримує вигоду від переходу до стану «А», можуть компенсувати втрати тих, хто їх поніс у зв'язку із цим переходом, і все одно залишаються у вигаді [11]. Тобто головна проблема – довгостроковість очікувань та непопулярність державних заходів управління – через певний проміжок часу обертається ефективністю спочатку на макро-, а потім на мезо-, макро-, мегарівні. Яскравим прикладом впровадження таких ліберально-революційних реформ є «шокова терапія» Л. Бальцеровича, яку ще називають «поль-

ським економічним дивом». Л. Бальцерович уважав, що реалізувати економічний потенціал Україні заважають «...погані умови для приватних інвестицій та ведення бізнесу. Якщо країна має таке освічене населення, але її економіка не зростає належними темпами, головною причиною такого стану є несприятливе середовище для ділової активності...» [12]. Л. Бальцерович справедливо зазначав, що «...тезис про те, що так звані стратегічні сектори повинні знаходитися у державній власності та управлінні, не має достатнього раціонального пояснення. Недостатність приватного капіталу не є наслідком постійної неспроможності приватного сектору ефективно працювати у цих галузях, а є наслідком адміністративних та економічних бар'єрів, які будує держава...» [13]. Причому більшість із таких бар'єрів призвела до різноманітних деформацій середовища інноваційного підприємництва, серед яких найбільш відчутними можна вважати ортогональні інститути, інституційні пастки та мутацію й мімікрію інститутів, що є наслідком виникнення «провалів» ринку.

Виходячи із зазначеного, однією з найголовніших цілей сучасного державного регулювання інноваційного підприємництва в сучасній Україні є усунення існуючих трансформаційних «провалів» ринку (market failures) та стимулювання позитивних перетворень у середовищі на макро-, мезо- та мікрорівні.

Вивчення зазначених «провалів», причин та наслідків їх виникнення викликає постійний інтерес для сучасної фундаментальної економічної теорії, прикладних теорій державного регулювання, практичної діяльності держави як центрального економічного регулятора. «Провали» – це набір в економіко-часовому просторі середовища інноваційного підприємництва конкретних несприятливих рамок умов (державних та ринкових), зв'язків та відносин, у межах яких ринкова конкуренція не сприяє досягненню економічного оптимуму. В економічній науці необхідність державного втручання прийнято обґрунтовувати наявністю «провалів» ринку. Якщо вони об'єктивно існують, то дії держави, спрямовані на їх подолання, прийнято вважати обґрунтованими.

Первинні чинники виникнення ринкових «провалів» у середовищі інноваційного підприємництва продукуються появою таких негативних ключових параметрів в економіко-часовому просторі, які не дають змоги підприємству повною мірою виконувати свої функції (переважно шляхом саморегуляції). До них належать чинники як прямого, так і опосередкованого впливу:

- нестабільність політичної системи;
- низький рівень науково-технічного прогресу;

обмежена доступність до ресурсів, технологій і знань;

нерозвиненість внутрішніх сировинних ринків, їх зовнішня залежність;

слабкі компетенції держуправлінців і підприємців, які виникають через низьку абсорбцію та адаптацію компетентнісних здібностей;

застаріла система ментальних цінностей населення і поширеність девіантної поведінки;

порушення взаємодії і недостатня інтенсивність зв'язків суб'єктів інноваційного підприємництва;

територіальні, галузеві та структурні диспропорції в розвитку інноваційного підприємництва;

систематично виникаючі непередбачувані підприємницькі ризики;

неадекватні темпоральні моделі поведінки;

несприятливі рамкові умови інноваційної та підприємницької діяльності.

Заходи, які сприяють усуненню «провалів» середовища інноваційного підприємництва, вирішуються за допомогою використання всіх інструментів державного регулювання та державної підтримки. Держава повинна брати на себе не лише завдання з усунення «провалів», а й виконувати функції, які в ринковій економіці виконують інші суб'єкти ринку, тобто держава повинна стимулювати рушійну силу інституційних перетворень на ринку інновацій. Якщо у країнах із досконалою конкуренцією та розвинутою ринковою економікою розвиток інноваційного підприємництва може бути саморегулюючим та функціонувати за умов мінімального втручання держави (дерегуляція), то в країнах із перехідним або кризовим станом розвитку економіки ефективність підприємницької діяльності багато в чому визначається дієвістю регуляторної політики державних інституцій (активним утручанням держави в ринкові процеси), які визначають формальні норми відносин, через здійснення контролю над дотриманням правил ведення інноваційної діяльності, включаючи правила патентування, ліцензування, сертифікації, обмеження монополій тощо.

Висновки з даного дослідження. У період трансформацій роль держави у зміні підприємницького середовища стає ще більш складною та відповідальною, бо вимагає ефективної роботи з налагодження координаційної взаємодії між суб'єктами державної та приватної власності (унікнення хаотичності). Тому важливою умовою реалізації державою своїх функцій з ефективного управління таким середовищем є наявність відповідної структури державного регулювання та апарату, здатного професійно діяти в новому політичному, економічному та суспільному середовищі. Під час реалізації державної політики з усунення «провалів» ринку слід уникати шаблонного копіювання досвіду інших країн, бо залучення економічних, соці-

альних, організаційних та іншого іноземного інструментарію закордонного державного регулювання інноваційного підприємництва враховує іноземну специфіку певної національної моделі. Водночас світовий досвід може бути тоді корисним для вітчизняної економіки, коли його адаптація в українських умовах ура-

ховує: цільову установку діючої та підтриманої більшістю населення соціально орієнтованої моделі розвитку країни; національні особливості, менталітет та звичаї українського народу; негативний та позитивний досвід використання тих або інших заходів із підтримки інноваційного підприємництва в інших країнах.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 13.08.2019).
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.08.2019).
3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 14.08.2019).
4. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 14.08.2019).
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2623-III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14> (дата звернення: 14.08.2019).
6. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України від 16 липня 1999 р. № 991-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14> (дата звернення: 14.08.2019).
7. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 14.08.2019).
8. Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» : Закон України від 15 липня 2015 р. № 604-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604-19#n5> (дата звернення: 14.08.2019).
9. Зеленський у Парижі: Україна – це не лише агросектор, шахти і металургія, це ще й ІТ-індустрія. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/594319.html> (дата звернення: 13.08.2019).
10. Саймон Г. Адміністративна поведінка. Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції / пер. с англ. Київ : АртЕк. 2001. 392 с.
11. Stringham E. Kaldor-Hicks efficiency and the problem of central planning. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*. 2001. Vol. 4. № 2. P. 41–50.
12. Офіційний сайт суспільно-політичного україномовного часопису «Український тиждень». URL: <https://tyzhden.ua/Economics/82629> (дата звернення: 14.08.2019).
13. Бальцерович Л. Навстречу ограниченному государству / пер. с англ. Москва : Новое издательство, 2007. 92 с.

References:

1. Pro innovatsiynu diialnist : Zakon Ukrainy vid 4.07.2002 № 40-IV [On Innovation Activity: Law of Ukraine dated July 4, 2002 No. 40-IV]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua> (accessed 13 August 2019).
2. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 13 August 2019).
3. Pro investytsiynu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 № 1560-XII [About investment activity: Law of Ukraine dated September 18, 1991 No. 1560-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (accessed 14 August 2019).
4. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 № 848-VIII [About scientific and scientific-technical activity: Law of Ukraine dated November 26, 2015 No. 848-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (accessed 14 August 2019).
5. Pro priorytetni napriamy rozvytku nauky i tekhniky : Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 № 2623-III [About priority directions of development of science and technology: Law of Ukraine dated July 11, 2001 No. 2623-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14> (accessed 14 August 2019).
6. Pro spetsialnyi rezhym innovatsiinoi diialnosti tekhnolohichnykh parkiv : Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 № 991-XIV [About the special mode of innovative activity of technological parks: Law of Ukraine dated 16, 1999 No. 991-XIV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14> (accessed 14 August 2019).
7. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 № 4618-VI [About development and state support of small and medium

- business in Ukraine dated March 22, 2012 No. 4618-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (accessed 14 August 2019).
8. Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh Ukrainoiu i Yevropeiskym Soiuzom pro uchast Ukrainy u Ramkovii prohrami Yevropeiskoho Soiuzu z naukovykh doslidzhen ta innovatsii «Horyzont 2020» : Zakon Ukrainy vid 15.07.2015 № 604-VIII [On ratification of the Agreement between Ukraine and the European Union on Ukraine's participation in the European Union Framework Program for Research and Innovation Horizon 2020 dated July 15, 2015 No. 604-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604-19#n5> (accessed 14 August 2019).
  9. Zelenskyi u Paryzhi: Ukraina – tse ne lyshe ahrosektor, shakhty i metalurhiia, tse shche y IT-industriia [Zelensky in Paris: Ukraine is not only an agricultural sector, mines and metallurgy, it is also an IT industry]. *Informacijne ahentstvo Interfaks-Ukrajina*. Retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/594319.html> (accessed 13 August 2019).
  10. Sajmon H. (2001). Administratyvna povedinka. Doslidzhennia protsesiv pryiniattia rishen v orhanizatsiakh, shcho vykonuiut administratyvni funksi [Administrative behavior. Investigation of decision-making processes in organizations performing administrative functions]. Kyiv : ArtEk. (in Ukrainian)
  11. Strinham E. (2001). Kaldor-Hicks efficiency and the problem of central planning. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*. (in Austria)
  12. Ofitsiinyi sait suspilno-politychnoho ukrainomovnoho chasopysu «Ukrainskyi tyzhden» [Official site of socio-political Ukrainian-language magazine]. *Ukrainskyi tyzhden*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/Economics/82629> (accessed 14 August 2019).
  13. Baltserovych L. (2007). Navstrechu ohranychennomu hosudarstvu [Towards a Limited State]. Moskva : Novoe izdatel'stvo. (in Russian)